

Kvartermalakovizsgálatok Somogy megyében I.

Fűkőh Levente

Abstract: *Quartermalacological investigations in Somogy County (SW-Hungary:Transdanubia).* Author reports a new Holocene freshwater fauna investigation in Somogy County (Böhönye:Sáros-berek). In these Mollusc fauna is the first find of *Bythiospeum* cf. *sandbergeri* in Hungary. According to the examinations the found of these fauna can be ranked into the *Bithynia leachi* - *Gyraulus riparius* biozone.

A Marcali – Boronka Tájvédelmi Körzet faunavizsgálatai során figyeltünk fel rá, hogy Böhönye mellett az ún. Sáros-berekben, a nedves kaszáló réten feltárt üledékekben fosszilis *Mollusca* – fauna található.

Az 1992-ben elvégzett mintavételek során a fúrással feltárt üledékekből (6 minta) gazdag mocsári és vízi faunát sikerült kinyerni.

A hat minta faunáját ökológiai csoportosításban, táblázatokban közlöm (1.–6. táblázat):

A táblázatokban, a faunák összehasonlíthatóságának szemléletesebbé tétele érdekében a teljes, előkerült fajlistát közlöm. Az 1. minta faunájában találkozhatunk egy kiemelkedő faunisztikai ritkasággal, a *Bythiospeum* nemzetség egyik fajával (*Bythiospeum* cf. *sandbergeri*). A faj hazánk területén ma nem él, sőt korábbi üledékfeltárásokból sem ismert. Irodalmi adatokból tudjuk, hogy a *Bythiospeum* nemzetség fajai az Alpok mészkő területein, hasadék-, barlangi- és forrásvizekben a Duna eredési területén fordulnak elő (Meier-Brook, C. 1980), ill. a legújabb irodalmi adatok szerint Hollandia területén került elő üledékből (Kuijper, W. J.–Gittenberger, E. 1993.).

A feltárt üledékek faunáiban, a felszínközeli 1. minta kivételével a mocsári fajok relatív gyakorisága 80 % körüli érték. A mozgó vízre utaló fajok relatív gyakorisága a fiatalabb üledékekben csökken.

A legidősebb, 6. mintában csak vízi és mocsári fajok fordulnak elő. Feltételezhető, hogy az üledék képződése idején egy mélyebb, álló, vagy lassan mozgó víz lehetett a Sáros-berek helyén, mely a Rinya-patak eredési területe.

Az időközben lefolyástalanná vált terület bár mocsaras jellegét megőrizte, fiatalabb üledékeiben megjelentek a tipikusan szárazföldi fajok is, melyek a közeli erdővel borított területre jellemző fajokat is tartalmazzák (*Daudebardia brevipes*, *Daudebardia rufa*, *Vertigo pusila*).

Az üledékek képződése a fauna alapján a holocén fiatalabb szakaszára tehető, valószínű a szubboreális - szubatlantikum határára. Nem egyértelmű a faunák biosztratigráfiai besorolása, hiányzik a *Gyraulus riparius*, mely ez ideig mint tipikus felső-holocén faunaelem a hazai mocsári üledékekbeni jelen volt (Fűkőh, L. 1992).

A *Bithynia tentaculata* – *Bithynia leachi* fajok váltása alapján (Fűkőh, L. 1990) a 2.–3. minták faunái a *Bithynia leachi* – *Gyraulus riparius* zónába sorolhatók. Feltehetően egy zónahatár közeli faunáról van szó.

Mind az üledékek faunáinak zónahatár jellege, mind az egy példányban előkerült *Bythiospeum* faj arra hívja fel a figyelmet, hogy a terület további feltárását el kell végezni, s ezáltal újabb információk birtokában a Sáros-berek negyedidőszaki fejlődéstörténete pontosabban főlázolható lesz.

I. táblázat

Böhönye: Sáros-berek

		1. minta	
		db	%
1. W	Daudebardia brevipes Daudebardia rufa Vertigo pusilla		
5.	Vallonia costata Vallonia pulchella Vertigo pygmaea	2 5	0,2 0,5
7.	Cochlicopa lubrica Limacidae indet	15 3	1,6 0,3
	Clausiliidae indet.		0,7 1,2
8.	Succinea oblonga Carychium minimum	90 256	9,7 27,4
			37,1
9.	Anisus spirorbis Bithynia leachi Perforatella sp. Planorbis planorbis Segmentina nitida Valvata cristata Vallonia enniensis Vertigo antivertigo Zonitoides nitidus	358 3 1 24 3 78 2 4 3	38,4 0,3 0,1 2,6 0,3 8,4 0,2 0,4 0,3
			51,0
10.	Acroloxus lacustris Bathyomphalus contortus Bithynia tentaculata Gyraulus crista Hypppeutis companatus Lymnaea peregra Lymnaea truncatula Physa fontinalis Planorbarius corneus Viviparus vontectus	1 6 8 15 2 25	0,1 0,6 0,9 1,6 0,2 2,7
			6,1
	Sphaeridea indet.	28	3,0
	Bythiospeum cf. sandbergeri	1	0,1

II. táblázat

Böhönye: Sáros-berek

		2. minta	
		db	%
1. W	Daudebardia brevipes		
	Daudebardia rufa	2	0,6
	Vertigo pusilla	1	0,3
			0,9
5.	Vallonia costata		
	Vallonia pulchella	2	0,6
	Vertigo pygmaea		
			0,6
7.	Cochlicopa lubrica		
	Limacidae indet	3	0,9
			0,9
	Clausiliidae indet.	1	0,3
8.	Succinea oblonga	1	0,3
	Carychium minimum	14	4,0
			4,3
9.	Anisus spirorbis	113	32,5
	Bithynia leachi	5	1,4
	Perforatella sp.		
	Planorbis planorbis	21	6,0
	Segmentina nitida	10	2,9
	Valvata cristata	131	37,6
	Vallonia enniensis		
	Vertigo antivertigo	1	0,3
	Zonitoides nitidus		
			80,7
10.	Acroloxus lacustris		
	Bathyomphalus contortus		
	Bithynia tentaculata	3	0,9
	Gyraulus crista	1	0,3
	Hypppeutis companatus		
	Lymnaea peregra	15	4,3
	Lymnaea truncatula		
	Physa fontinalis		
	Planorbarius corneus		
	Viviparus vontectus	12	3,4
			8,9
	Sphaeridea indet.	11	3,2

III. táblázat

Böhönye: Sáros-berek

		3. minta	
		db	%
1. W	Daudebardia brevipes Daudebardia rufa Vertigo pusilla	2	0,8
			0,8
5.	Vallonia costata Vallonia pulchella Vertigo pygmaea	3	1,2
			1,2
7.	Cochlicopa lubrica Limacidae indet		
	Clausiliidae indet.	1	0,4
8.	Succinea oblonga Carychium minimum	13	5,0
			5,4
9.	Anisus spirorbis Bithynia leachi Perforatella sp. Planorbis planorbis Segmentina nitida Valvata cristata Vallonia enniensis Vertigo antivertigo Zonitoides nitidus	77 15 115	29,8 5,8 44,6
			80,2
10.	Acroloxus lacustris Bathyomphalus contortus Bithynia tentaculata Gyraulus crista Hypppeutis companatus Lymnaea peregra Lymnaea truncatula Physa fontinalis Planorbarius corneus Viviparus vortectus	 7 3 2 1 1 5	 2,7 1,2 0,8 0,4 0,4 1,9
			7,4
	Sphaeridea indet.	12	4,7

IV. táblázat

Böhönye: Sáros-berek

		4. minta	
		db	%
1. W	Daudebardia brevipes Daudebardia rufa Vertigo pusilla		
5.	Vallonia costata Vallonia pulchella Vertigo pygmaea	1 1	0,4 0,4
7.	Cochlicopa lubrica Limacidae indet.		0,8
	Clausiliidae indet.		
8.	Succinea oblonga Carychium minimum		
9.	Anisus spirorbis Bithynia leachi Perforatella sp. Planorbis planorbis Segmentina nitida Valvata cristata Vallonia enniensis Vertigo antivertigo Zonitoides nitidus	37 51 89	16,4 22,7 39,6
			78,7
10.	Acroloxus lacustris Bathyomphalus contortus Bithynia tentaculata Gyraulus crista Hyppentis companatus Lymnaea peregra Lymnaea truncatula Physa fontinalis Planorbarius corneus Viviparus vortectus	 5 14 11 13	 2,2 6,2 4,9 5,8
			19,1
	Sphaeridea indet.	3	1,3

V. táblázat

Böhönye: Sáros-berek

		5. minta	
		db	%
1. W	Daudebardia brevipes Daudebardia rufa Vertigo pusilla		
5.	Vallonia costata Vallonia pulchella Vertigo pygmaea	4	6,3
7.	Cochlicopa lubrica Limacidae indet.		6,3
	Clausiliidae indet.		
8.	Succinea oblonga Carychium minimum		
9.	Anisus spirorbis Bithynia leachi Perforatella sp. Planorbis planorbis Segmentina nitida Valvata cristata Vallonia enniensis Vertigo antivertigo Zonitoides nitidus	10 13 29	15,9 20,6 46,0
			82,5
10.	Acroloxus lacustris Bathyomphalus contortus Bithynia tentaculata Gyraulus crista Hypppeutis companatus Lymnaea peregra Lymnaea truncatula Physa fontinalis Planorbarius corneus Viviparus vontectus	1 6	1,6 9,5
			11,1
	Sphaeridea indet.		

VI. táblázat

Böhönye: Sáros-berek

		6. minta	
		db	%
1. W	Daudebardia brevipes Daudebardia rufa Vertigo pusilla		
5.	Vallonia costata Vallonia pulchella Vertigo pygmaea		
7.	Cochlicopa lubrica Limacidae indet.		
	Clausiliidae indet.		
8.	Succinea oblonga Carychium minimum		
9.	Anisus spirorbis Bithynia leachi Perforatella sp. Planorbis planorbis Segmentina nitida Valvata cristata Vallonia enniensis Vertigo antivertigo Zonitoides nitidus	6 13	26,0 56,5
			82,5
10.	Acroloxus lacustris Bathyomphalus contortus Bithynia tentaculata Gyraulus crista Hypppeutis companatus Lymnaea peregra Lymnaea truncatula Physa fontinalis Planorbarius corneus Viviparus vontectus	3 1	13,0 4,3
			17,3
	Sphaeriidea indet.		

VII. táblázat

**Böhönye: Sáros-berek Mollusca-faunájának
ökológiai csoportosítása**

Öko. csop.	Minták					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.		0,9	0,8			
5.	0,7	0,6	1,2	0,8	6,3	
7.	1,9	0,9				
8.	37,1	4,3	5,4			
9.	51,0	80,7	80,2	78,7	82,5	82,5
10.	9,1	12,1	11,8	20,4	11,1	17,3

Jelmagyarázat:

- 1. = erdei elemek
- 5. = nyílt téren általánosan előfordulók
- 7. = mezofil elemek
- 8. = nedvességkedvelő elemek
- 9. = mocsaras, időszakosa mocsaras
- 10. = tavakban, enyhén mozgó vizakben élők

(Ložek után, módosítva)

Irodalom

- FÚKÖH, L. (1990): A magyarországi holocén Mollusca-fauna fejlődéstörténete az elmúlt tízezer év során. – Kandidátusi dissz. Gyöngyös, Mátra Múzeum p: 1-118.
- FÚKÖH, L. (1992): Malacostratigraphical Investigation of the Late Quaternary Subsided Zones of Hungary. – Fol. Hist. -nat. Mus. Matr. 17: 97-106.
- GLÖER, P.–MEIER-BROOK, C.–OSTERMANN, O. (1980): Süßwassermollusken. – D. J. N. Hamburg. p: 35.
- KUIJPER, W. J.–GITTENBERGER, E. (1993): De grondwaterslak *Bythiospeum husmanni* (Boettger, 1963) in Nederland (Gastropoda Prosobranchia: Hyelrobiidae). – *Basteria* 57: 89-94.

Fűkőh Levente
Mátra Múzeum
Gyöngyös
Kossuth u. 40.
H-3200